

Тема. Д. Павличко. Поезії «Два кольори», «Я стужився, мила, за тобою...», «Був день, коли ніхто не плаче...», «Сріблиться дощ...»

План

1. Загальний огляд життя і творчості. Багатогранність таланту митця-лірика, критика, літературознавця, перекладача. Ідейно-тематична та стильова різноманітність творів. Пісенна творчість, її популярність.

2. Поезії «Два кольори», «Я стужився, мила, за тобою...», «Був день, коли ніхто не плаче...», «Сріблиться дощ...»

«Два кольори»: роздуми про споконвічні духовні цінності, заклик не забувати свій рідний край, батьків; символічність образу вишитої матір'ю сорочки.

«Я стужився, мила, за тобою...»: поетичний гімн кохання; символічні метаморфози твору; піднесено-ностальгійний стан ліричного героя; віра у вічне кохання.

«Був день, коли ніхто не плаче...»: інтимні мотиви поезії; возвеличення мрії про кохання; здатність закоханих відчувати одне одного на відстані.

«Сріблиться дощ ...»: поетичний омріяний образ коханої, яка єдина здатна позбавити ліричного героя страждань і відчаю.

ТЛ: ліричний жанр, пісня, сонет.

1. Загальний огляд життя і творчості. Багатогранність таланту митця-лірика, критика, літературознавця, перекладача. Ідейно-тематична та стильова різноманітність творів. Пісенна творчість, її популярність.

Народився на Івано-Франківщині у 1929 р. Навчався в початковій школі, гімназії, а закінчив радянську десятирічку. У 1948 р. він вступив до Львівського університету, з 1953 р. навчався в аспірантурі, але залишив наукову роботу.

У 1953 р. вийшла перша збірка поета «Любов і ненависть», наступного року було прийнято до Спілки письменників СРСР. У 1955 р. вийшла збірка «Моя земля».

Протягом 1957-1959 рр. Павличко завідував відділом поезії журналу «Жовтень». У 1958 р. у Львові була надрукована збірка його поезій «Правда кличе!», в якій цензура помітила твори, спрямовані проти тоталітарної системи. Весь тираж був вилучений з продажу і знищений.

У 1959-1962 рр. вийшли збірки «Бистрина», «Днина», «Пальмова віть», «Жест Нерона», а у 1964 р. – збірка вибраних поезій «Пелюстки і лева», Д. Павличко переїхав до Києва, розпочав роботу в сценарній майстерні кіностудії ім. О. Довженка.

Впродовж 1966-1968 рр. Павличко працював у секретаріаті Спілки письменників України, у 1971-1978 рр. – редагував журнал «Всесвіт».

У 80-х роках Д. Павличко брав активну участь у заснуванні Руху, Демократичної партії України. У 1990-1994 рр. він був одним із лідерів парламенту. Пізніше працював на дипломатичній роботі.

На сьогодні Павличко-поет виступає ще в одній важливій іпостасі – політика, державного діяча.

Перша збірка Д. Павличка «Любов і ненависть» привернула увагу читачів і критики, бо вирізнялася гостротою соціальних тем і проблем. Але рішучим виступом стала збірка «Правда кличе!», яка розпочиналась традиційним для тогочасних збірок циклом «Ленін іде», містила чимало віршів, спрямованих проти «українських буржуазних націоналістів», кілька творів інтимної лірики. Та був у цій збірці твір, через який було віддано наказ знищити вісімнадцятитисячний тираж. Цим твором був сонет «Коли умер кривавий Торквемада», в якому в образі Іспанії часів середньовічної інквізиції поет змалював СРСР, а в образі жорстокого інквізитора п'ятнадцятого століття Т. Торквемади – Й. Сталіна.

*О, як боялися святі отці, Чи не схитнеться їх могутня влада!
Душа єретика тій смерті рада – Чи ж не майне де усміх на лиці?
Вони самі усім розповідали, Що інквізитора уже нема.
А люди, слухаючи їх ридали... Не усміхались навіть крадькома;
Напевно, дуже добре пам'ятали, що здох тиран, але стоїть тюрма!*

Окрему увагу привертає до себе сонет «Голгофа», написаний Павличком у 1969 р. Зрада Ісуса не лише своїм учнем, але й по суті всім народом, який перед тим зустрічав Його пальмовим віттям і вітав: «Осанна!», а через кілька днів кричав Пилатові: «Розіпни Його!». Страшно, коли народ байдуже дивиться на страту і сам бере у ньому активну участь:

*Одна Голгофа споконвік була: Розбійник і творець висіли поруч,
І в темряві не розрізняли їх.*

Провідна думка твору зосереджена в останніх рядках вірша, якими поет застерігає не повторювати трагічних помилок минулого:

*Та ми повинні бачити при світлі, Де вбитий бог, а де всесвітній хам,
Що перед смертю розпинав народи.*

У поетичній спадщині Д. Павличка **багато творів, присвячених рідній мові**: «Ти зрікся мови рідної...», «Якби я втратив очі, Україно...», «О рідне слово, що без тебе я?!», «Лист до одного знайомого в справах філологічних». Для Павличка мова – то найцінніший скарб, з яким ніщо не може зрівнятися. В інтимній ліриці широко розкрився його таланти. У книжці «Таємниця твого обличчя» (1979) поет оспівав любов як найбільшу цінність життя. За силою змальованих у цих віршах почуттів книжка нагадує «Зів'яле листя» І. Франка: «Ми вийдем з тобою на листя опале», «Не бійся сивини моєї...», «Зеленим вогнем береза», «Горить суніцями поляна» та ін. Своєрідна поезія з давніми язичницькими мотивами «Я стужився, мила, за тобою» стала піснею.

Чимало поезій Павличка покладено на музику, відома пісня «Два кольори» за популярністю може конкурувати з багатьма авторськими

піснями цієї доби. Суперечливість життя, мотиви дороги й повернення одвічних моральних цінностей, материнська вірність і синівська любов.

Є в творчому доробку Д. Павличка і твори, написані для дітей: поема-казка «Золоторогий Олень», «Дядько Дош», «Де найкраще місце на землі», «Пригоди kota Мартина» та ін.

Поет блискуче оволодів такою складною віршованою формою, як сонет, зробив чималий внесок у його цікавий різновид – білий сонет, увів в українську літературу поширені в близькосхідній ліриці **рубаї** (у поезії народів Близького Сходу так називається чотиривірш, в якому римуються перший, другий та четвертий рядки), віродив у сучасній поезії жанр притчі. Досить багато займався перекладом найкращих взірців світової літератури, видав у 1983 р. книгу «Світовий сонет».

Займається літературознавчою діяльністю. Його статті, есе, **виступи з питань літератури склали три збірки – «Магістралями слова» (1977), «Над глибинами» (1983), «Біля мужнього світла» (1988), де вміщені статті з історії світової літератури** (про Т. Шевченка, І. Франка, Лесю Українку, В. Стефаника, О. Гончара, М. Рильського, Шолом-Алейхема, Хосе Марті, М. Шолохова та багатьох інших). Великою заслугою Д. Павличка є введення в літературне життя України творчості Богдана-Ігоря Антонича, книгу якого «Пісня про незнищенність матерії» він упорядкував і видав у 1967 р., супроводивши її ґрунтовною вступною статтею.

2. Поезії «Два кольори», «Я стужився, мила, за тобою...», «Був день, коли ніхто не плаче...», «Сріблиться дощ...»

«Два кольори»: роздуми про споконвічні духовні цінності, заклик не забувати свій рідний край, батьків; символічність образу вишитої матір'ю сорочки.

Два кольори

Як я малим збирався навесні
Піти у світ незнаними шляхами,
Сорочку мати вишила мені
Червоними і чорними нитками.
Два кольори мої, два кольори,
Оба на полотні, в душі моїй оба,
Два кольори мої, два кольори:
Червоне - то любов, а чорне - то журба.
Мене водило в безвісті життя,
Та я вертався на свої пороги,
Переплелись, як мамине шиття,
Мої сумні і радісні дороги.
Два кольори мої, два кольори,
Оба на полотні, в душі моїй оба,
Два кольори мої, два кольори:

Червоне - то любов, а чорне - то журба.
Мені війнула в очі сивина,
Та я нічого не везу додому,
Лиш горточок старого полотна

Паспорт твору

Назва. «Два кольори»

Автор. Дмитро Павличко

Рік написання. 29 лютого 1964 року

Історія написання. Дмитро Павличко: Пісню «Два кольори» я написав 29 лютого 1964 року, разом з композитором Олександром Білашем. Нам було нудно на комсомольському зібранні, а переді мною сиділа гарна жінка, у чорній хустці з вишитою на ній червоною трояндою, це нагадало мені мою сорочку, і першу строфу я написав просто на коліні... Я відчув, що це початок пісні, так само як золотошукач відкриває краплину золота.

Ми втекли із засідання, і в той же день разом з Сашком дописали пісню. Вона лежала рік у Дмитра Гнатюка, а потім, напередодні жовтневих свят, Гнатюк показав її в ЦК, і там, як він мені розповідав, одна дуже поважна особа сказала - пісню потрібно переробити, тому що вона не є соціалістичною. Але я сказав, що нічого переробляти не буду, і нехай та поважна особа переписує сама. Петро Шелест (саме він був тією поважною особою), дізнавшись про мою відповідь, розлютився, але потім сказав, що чорт з нею, і нехай Гнатюк співає як є.

Літературний рід. Лірика

Вид лірики. Інтимна

Жанр твору. Пісня.

Провідна тема. Роздуми про долю людини, про те, що для неї найдорожче, це вияв любові до рідної матері, яка своїми руками вишила синові сорочку червоними і чорними нитками, що стала ліричному герою й оберегом на все життя, і нагадуванням про рану домівку.

Ідея. Заклик не забувати про своє коріння, про батьків, про те, що є основою життя.

Мотиви. Любов до рідної землі, до матері.

Композиція твору. Вірш «Два кольори» написаний у формі монологу сина. У якому він висловлює свою любов до матері й подяку за її любов і турботу.

Римування. Перехресне: навесні — мені, шляхами — нитками.

Віршовий розмір: п'ятистопний ямб із пірихієм.

Образи твору. Головний образ твору — ліричний герой, який за ментальністю, за вихованням українець. Адже, коли «малим збирався навесні піти у шлях незваними шляхами», у подарунок від матері отримав сорочку, вишиту «червоними і чорними нитками», — традиційний символ побажання доброї долі. Сорочка, щасливі і сумні дороги, мамина любов допомагають повніше розкрити характер ліричного героя.

Художні засоби. **Епітети:** «незнані шляхи», «щасливі і сумні дороги», «вишите життя»; **метафори:** «води́ло в безві́сти життя», переплелись... мої дороги, «війнула в очі сивина»; **символи:** «червоне — то любов, чорне — то журба», вишита сорочка — символ материнської любові, дорога — символ життєвого шляху; **рефрени** «два кольори мої, два кольори», «червоне — то любов, а чорне — то журба» утверджує читача у думці, що все життя — то і є поєднання двох його кольорів: червоного — символу любові та чорного — символу журби. Займенником «мої» автор указує, що приймає і розуміє цей закон життя. Про це свідчить третя строфа: «Мені війнула в очі сивина...» І виявляється, що оцей самий «горточок старого полотна» і є те головне, що зрозумів про життя ліричний герой: материнська вишиванка поєднала у собі всі радощі і болі та зберегла тепло любові. Усе життя людину супроводжують два **кольори:** червоний символізує любов, а чорний — журбу. Такими самими кольорами вишивали рушники, сорочки українські жінки. Вишиту цими кольорами сорочку й рушник усе життя Павличко зберігав як найдорожчу святиню, бо їх вишила мати й дала синочку, щоб вони оберігали його від усякого лиха.

Значення. Два кольори — дві тривоги, дві нитки душі, що з'єднують в одному візерунку пам'ять про батьків і турботу про дітей, про сучасне й майбутнє. Вони, як живі джерела, що передають від покоління до покоління скарби й багатство пам'яті свого роду, бо саме вони духовно єднують людину з рідною землею.

В оцінці літературних критиків. Поет має гостре око, він уміє не тільки дивитись, а й бачити (Максим Рильський).

Поет від Бога! Але чимало написав і зайвого. Щось відсіється, а зостанеться золоте зерно (Олесь Гончар).

Дмитро Пав личко — це мислитель, достойний продовжувач Івана Франка, каменяра нової доби (Олесь Гончар).

Він з перших днів катренів став на ту тверду каменярську дорогу копіткої впертої роботи, без зовнішнього блиску і словесної пишноти, без сухозлотиці дешевих метафор і рим, як стає молодий коваль до горна, певний своєї правоти і правди, з надією, що викуваний плуг прокладе борозну і знайде мужнє слово породить пісню (Андрій Малишко).

«Я стужився, мила, за тобою...»: поетичний гімн коханню; символічні метаморфози твору; піднесено-ностальгійний стан ліричного героя; віра у вічне кохання.

Я стужився, мила, за тобою,
З туги обернувся мимохіть
В явора, що, палений журбою,
Сам-один між буками стоїть.

Грає листя на веснянім сонці,
А в душі — печаль, як небеса.
Він росте й співає явороньці,
І згорає від сльози роса.

Сніг летить колючий, ніби трина,
Йде зима й бескидами гуде.
Яворові сниться яворина
Та її кохання молоде.

Він не знає, що надійдуть люди,
Зміряють його на поруби,
Розітнуть йому печальні груди,
Скрипку зроблять із його журби.

«Був день, коли ніхто не плаче...»: інтимні мотиви поезії; возвеличення мрії про кохання; здатність закоханих відчувати одне одного на відстані.

Був день, коли ніхто не плаче,
Був ясний день, як немовля.
Та я здригнувся так, неначе
Твоє ридання вчув здаля.

Я знаю — ти не заридала,
А в світі, що гуде й гримить,
Мене лиш пошепки назвала,
До себе кликнула в ту мить.

«Сріблиться дощ ...»: поетичний омріяний образ коханої, яка єдина здатна позбавити ліричного героя страждань і відчаю.

* * * * *

Сріблиться дощ в тонькому тумані,
Як ниточка в прозорім полотні.
А сонце по його блискучій грані
Тече і душу сповнює мені.

Зустрінь мене. Я повен пожадання
Блакитної, мов сон, далечини.
Моїх очей неголосне страждання
Ти поглядом ласкавим зупини.

Моя печаль тебе не поневолить,
А тільки радісний розбудить щем,

Немов цього туману срібна волоть,
Замаєна і сонцем, і дощем.

Завдання

1. Вивчити напам'ять вірш «Два кольори».
2. За зразком паспорту твору «Два кольори» зробити ідейно-художній аналіз поезій «Сріблиться дощ», «Був день, коли ніхто не плаче», «Я стужився, мила, за тобою»

Схема ідейно-художнього аналізу ліричного твору

1. Автор, його місце в літературі
2. Тематичне спрямування всієї творчості.
3. Які життєві обставини дали імпульс для написання твору (якщо відомо)
4. Назва твору (алегорична, метафорична, символічна, сюжетна, образна, інтригуюча та інш.).
5. Тема поезії та провідні мотиви.
6. Ідея.
7. Жанр (медитація, громадянська лірика, пісня, елегія, дума).
8. Композиція (якщо є)
9. Ліричний герой.
10. Образи, символи (якщо є)
11. Настрій (мінор, мажор)
12. Художні засоби.
13. Віршований розмір, рима.
14. Місце твору в доробку поета.
15. Його актуальність на сьогодні.
16. Ваші роздуми та почуття, нав'яні поезією.
17. Композиція (якщо є)